

Remissvar från Sveriges Makalösa Föräldrar

Sammanfattning av vår hållning

Sveriges Makalösa Föräldrar avstyrker i huvudsak förslaget till *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*. Vår kritik grundar sig i två övergripande och sammanhängande problem:

- Förslaget riskerar att ytterligare underminera tilliten mellan föräldrar och socialtjänst genom ett förstärkt inslag av sanktioner, hot om permanenta separationer och begränsade möjligheter till återförening.
- Förslaget står i tydlig spänning till den nya socialtjänstlagens uttalade inriktning mot tidiga, frivilliga och förebyggande insatser, vilket skapar motstridiga styrsignaler för socialtjänstens praktiska arbete.

Vi menar att dessa brister sammantaget riskerar att försvaga, snarare än stärka, barns långsiktiga trygghet och rättigheter.

1. Ett lagförslag som bygger på rädsla snarare än tillit

Förtroendekrisen som ett systemproblem

Redan i dag är tilliten till socialtjänsten låg bland många familjer, särskilt i socioekonomiskt utarmade områden. Det är en förtroendekris som är ett systemproblem. Detta är väldokumenterat i såväl forskning som i återkommande rapporter från bland annat IVO, Brå och Socialstyrelsen. Rädsla för ingripanden och tvångsåtgärder leder i praktiken till att föräldrar drar sig för att söka stöd i tid, vilket i sin tur ökar risken för att problem fördjupas innan socialtjänsten får kännedom om dem.

Det aktuella lagförslaget förstärker denna problematik genom att:

- utvidga grunderna för omhändertagande,
- införa anknytning till familjehem som självständig grund för fortsatt vård,
- samt möjliggöra avvisning av vårdnadshavares begäran om att ett omhändertagande ska upphöra.

Sammantaget signalerar detta till föräldrar att ett omhändertagande i praktiken kan bli permanent, även om föräldrarna gör faktiska och dokumenterade förändringar. Vår bedömning

är att detta riskerar att verka avskräckande och leda till ökad misstänksamhet, tystnad och undvikande snarare än samarbete.

Forskning inom barnavård och familjearbete visar konsekvent att hållbara förändringar för barn uppnås genom samarbete, allians och frivillighet – inte genom hot om definitiva separationer (Socialstyrelsen, *Barn i familjehem – vägledning för socialtjänsten*; Turnell & Edwards, *Signs of Safety*). Ett system som i ökad utsträckning upplevs som straffande riskerar därför att motverka sitt eget syfte.

2. Motsättning till den nya socialtjänstlagens förebyggande inriktning

Tidigt stöd och biologiska relationer som oundgänglig skyddsfaktor

Den nya socialtjänstlagen betonar tidiga, förebyggande och kunskapsbaserade insatser i nära samverkan med familjer och nätverk. Detta ligger i linje med Socialstyrelsens återkommande slutsats att tidigt stöd, avlastning och frivilliga insatser är avgörande för att minska behovet av placeringar och tvångsåtgärder. Fokus ligger på att stärka föräldrars förmåga, minska behovet av tvång och skapa långsiktigt hållbara lösningar för barn.

Det nu aktuella lagförslaget går i motsatt riktning genom att förskjuta tyngdpunkten från återförening och förändringsarbete till stabilitet i placering som överordnat mål. Detta skapar en reell målkonflikt för socialtjänstens professionella:

Ska socialtjänsten prioritera alliansbyggande och förändringsarbete med föräldrar? Eller agera utifrån en logik där anknytning till familjehem successivt försvårar återförening, oavsett föräldrarnas utveckling?

Risken är att det förebyggande arbetet urholkas i praktiken, eftersom incitamenten att investera i föräldrars förändringsprocess minskar när återförening ändå framstår som osannolik.

3. Anknytning – ett komplext begrepp som riskerar att förenklas

Barns behov av sina biologiska föräldrar över livsspannet

Vi delar uppfattningen att barns behov av trygghet och stabilitet är centrala. Samtidigt vill vi understryka att anknytning inte är ett nollsummespel. Forskning inom anknytningsteori och familjehemsvård visar att barn kan – och ofta behöver – ha parallella och kompletterande anknytningsrelationer.

Som socionomen och familjeterapeuten [Anna Strömberg påpekar](#) finns det tydliga belegg för att barn mår bättre när relationen till biologiska föräldrar och det naturliga nätverket vårdas under placeringstiden. Detta stöds även av internationell och svensk forskning som visar att biologiska

föräldrarelationer, även vid brister, ofta utgör en central del av barnets identitet, kontinuitet och långsiktiga psykiska hälsa. En ensidigt stark anknytning till familjehem kan i sig vara ett tecken på att dessa relationer inte har givits tillräckligt utrymme och stöd.

Att använda anknytning till familjehem som grund för att neka återförening riskerar därför att:

- belöna bristande samarbete mellan socialtjänst, familjehem och biologiska föräldrar,
- cementera tillfälliga lösningar,
- samt försvaga barnets långsiktiga känsla av identitet, tillhörighet och sammanhang.

4. Barnets långsiktiga rättigheter och behov

Medlemmars erfarenheter och civilsamhällets perspektiv

Barns rättigheter sträcker sig bortom barndomen. Sveriges Makalösa Föräldrar möter dagligen föräldrar som redan i ett tidigt skede av kontakt med socialtjänsten upplever stark rädsla för ingripanden och tvångsåtgärder. Våra medlemmars samlade erfarenheter pekar på en djup förtroendekris, där många föräldrar undviker att söka stöd av rädsla för att förlora sina barn. Många placerade barn förlorar sitt familjehem vid 18 års ålder, medan relationen till biologiska föräldrar och nätverk – om den har bevarats – kan utgöra ett livslångt skyddsnät.

Ett system som inte aktivt värnar relationerna mellan barn och deras biologiska föräldrar och nätverk riskerar att lämna unga vuxna utan starka sociala sammanhang. Forskning visar att svaga familjereaktioner och låg tillhörighet i uppväxten är kopplade till sämre psykisk hälsa och ökad risk för senare psykiatrisk vård, samt högre grad av psykosomatiska besvär. Därför är det avgörande för barns långsiktiga välmående att lagstiftningen främjar och bevarar dessa relationer snarare än försvårar dem.

5. Sammanfattande synpunkter och förslag

Förtroende, tidigt stöd och barnets rätt till sina föräldrar

Sveriges Makalösa Föräldrar anser att:

- Lagförslaget bör omarbetas så att återförening inte försvåras och förändringsarbete med föräldrar förblir ett huvudmål.
- Anknytning till familjehem inte bör utgöra självständig grund för fortsatt tvångsvård utan en mycket restriktiv tillämpning.
- Lagstiftningen måste harmonisera med den nya socialtjänstlagens förebyggande och tillitsbaserade inriktning.
- Barnets rätt till sina biologiska relationer och sitt nätverk bör stärkas, inte försvagas.

Vi uppmanar regeringen att ta större hänsyn till både forskning och professionell erfarenhet inom socialt arbete och familjebehandling, samt att säkerställa att lagstiftningen inte ytterligare fördjupar den redan allvarliga tillitskrisen mellan familjer och socialtjänst.

**Christina Olsson, generalsekreterare Sveriges Makalösa Föräldrar
Stockholm, 2025-01-12**

Fotnoter och referenser

1. Socialstyrelsen (2020). *Barn i familjehem – Vägledning för socialtjänsten*. Socialstyrelsen betonar vikten av samarbete med biologiska föräldrar samt kontinuerlig kontakt mellan barn och ursprungsfamilj under placering.
2. Socialstyrelsen (2023). *Tidiga och förebyggande insatser för barn och unga*. Rapporten visar att tidigt stöd, avlastning och frivilliga insatser minskar behovet av placeringar och tvångsinsatser.
3. Turnell, A. & Edwards, S. (1999; 2017). *Signs of Safety – A Solution and Safety Oriented Approach to Child Protection*. En internationellt etablerad och evidensbaserad modell som bygger på allians, delaktighet och samarbete med familjer snarare än kontroll och sanktion.
4. IVO (Inspektionen för vård och omsorg) (återkommande tillsynsrapporter). IVO har vid upprepade tillfällen påtalat brister i rättssäkerhet, kontinuitet och förtroendeskapande arbete inom den sociala barn- och ungdomsvården.
5. Sveriges Makalösa Föräldrar (verksamhetsbaserad erfarenhet). Organisationens medlemskontakter och stödverksamhet visar på en utbredd rädsla för socialtjänsten och en förtroendekris som leder till att föräldrar undviker att söka hjälp i tid, till nackdel för barnens bästa.